

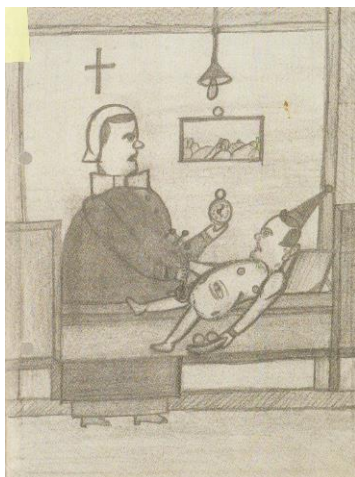
Tentoonstelling ‘Who Cares?’: eerbetoon aan slachtoffers en helden van de zorg tijdens WOII

Amsterdam, 12 oktober 2023 - Museum van de Geest | Amsterdam opent de tentoonstelling ‘Who Cares?’ over de geschiedenis van de zorg in de Tweede Wereldoorlog. Het museum vertelt het verhaal van vergeten slachtoffers en verborgen helden binnen de psychiatrie en verstandelijke gehandicaptenzorg tijdens de oorlog. De verhalen gaan over wanhoop, veerkracht, angst en volharding. Te zien zijn unieke beelden uit de geschiedenis in combinatie met kunst, zoals Het Waarheidsfestival van Willem van Genk, de unieke bewaard gebleven schetsen van Wilhelm Werner uit de Prinzhorn Collectie en niet eerder vertoonde bewegende beelden van de ingrijpende evacuaties bij Duin en Bosch in 1942.

Tekening door A. Nijenhuis: dokter Paul van Bork loopt zwaaiend met een witte vlag de Canadese troepen tegemoet om hen te laten stoppen met de beschietingen van Het Groot Graffel.

De tentoonstelling ‘Who Cares?’ gaat over vergeten slachtoffers en verborgen helden in de Tweede Wereldoorlog. Over de zorg in ons land tijdens die donkere jaren. Hoe sterk was de zorg? Bezweek die onder de druk of wist het gruwelijken te voorkomen? Wat betekende de oorlog voor patiënten en hulpverleners? De verhalen uit die tijd verdienen een permanente plek in ons collectieve geheugen – we mogen ze niet vergeten. Want nog steeds worden in tijden van crisis kwetsbare mensen vaak het hardst geraakt en over het hoofd gezien.

De kunstwerken van Wilhelm Werner zijn unieke overgebleven tekeningen van dwangsterilisatie, afkomstig uit de Prinzhorn Collectie in Duitsland.

Wat is een mens waard?

Met deze tentoonstelling geeft Museum van de Geest een gezicht aan mensen en verhalen die niet eerder zijn belicht. Als bezoeker krijg je aan de hand van kunstwerken, objecten en persoonlijke getuigenissen een beeld van de zorg voor de geest in de periode vlak voor de Tweede Wereldoorlog en hoe dat in de oorlogsjaren veranderde. De tentoonstelling biedt bezoekers een diepgaand inzicht hoe in Nederland (en Duitsland) werd gekeken naar de psychiatrie, verstandelijk gehandicaptenzorg en hun patiënten.

In Nederland is het nooit zover gekomen als de gruwelijkheden in nazi-Duitsland. De tentoonstelling legt naadloos de ethische vraagstukken van de zorg in die tijd bloot. Duidelijk is hoe de Nederlandse zorg slechts moeizaam, maar toch overeind bleef en hoe zorgverleners in opstand kwamen tegen de bezetter.

Universele Verklaring van de Open Geest

Iedere geest is anders. Jouw geest werkt anders dan die van wie dan ook. En tijdens je leven verandert je geest voortdurend. Je komt voor uitdagingen te staan. Begaafdheid, talent, beperkingen en ziektes. Het hoort er allemaal bij. Dagelijks worden mensen buitengesloten en niet als volwaardig gezien in onze maatschappij. Dat moet veranderen, want erbij horen is noodzakelijk voor een gezonde geest.

Aan het einde van de tentoonstelling word je, net als op de locatie van Museum van de Geest | Haarlem, gevraagd de Universele Verklaring van de Open Geest te ondertekenen. Museum van de Geest gelooft in een samenleving waarin iedereen gehoord en gezien wordt en mee mag doen en met het ondertekenen sluit je je aan bij deze visie.

Samenwerkingen Cordaan

Als bezoeker kun je op een aantal plekken de tijd nemen bij persoonlijke verhalen van mensen in de oorlog. Daarvoor staan in de tentoonstelling bijzondere stoelen 'met de ziel van de maker', gemaakt in de houtwerkplaats van Cordaan. Met de spelers van Theater LeBelle van Cordaan en de Toneelmakerij maakt theatermaker Eva Knibbe de video-installatie 'Untitled', inclusief live optredens. Untitled blikt vooruit op een tijd waarin mensen met het syndroom van Down alleen nog in een museum te zien zijn. Hoe kijk je naar mensen met een verstandelijke beperking? Van halfgod tot duivelskind, clown, knuffelbeer of creatief genie. Woorden bepalen hoe je kijkt én wat je ziet. 'Ik knuffel jou dwars door de tijd heen', zegt toneelspeler Esrah van Rooij wanneer ze tijdens de repetities hoort hoe mensen met een beperking vroeger werden behandeld.

Fragment van de video-installatie 'Untitled'
Foto: Sanne Peper

De werken van kunstenaar Elfriede Lohse-Wächtler hebben een avant-gardistische stijl. In 1940 wordt Elfriede geclassificeerd als 'onvolwaardig persoon'. Later wordt ze gedeporteerd en vermoord.

Stichting Vergeten Slachtoffers

In opdracht van de Stichting Vergeten Slachtoffers is het NIOD, Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, op 14 maart 2019 gestart met het onderzoek naar instellingen voor psychiatrische

Evacuatie Duin en Bosch naar Coudewater Rosmalen, juni 1942.

patiënten en mensen met een verstandelijke beperking in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het Museum van de Geest is door de Stichting Vergeten Slachtoffers benaderd met de vraag om aandacht te besteden aan deze periode uit de geschiedenis in de vorm van een tentoonstelling.

Een ontwerp van licht naar donker

De tentoonstelling is ontworpen door Perspekt Studio's in Haarlem. Mariëlle Beek, Perspekt: 'Who cares is een belangrijke toevoeging aan het verhaal over de Tweede Wereldoorlog. Als je de oorlog voorstelt, is licht en donker een invoelbare metafoer die je voorstellingsvermogen prikkelt. Vanuit eerdere projecten over oorlog, zoals Nationaal Monument Kamp Vught, hebben we onze ervaring meegenomen in de opzet en vormgeving van deze bijzondere tentoonstelling over mensen waar te weinig aandacht voor was.'

Audiotour door Splinter Chabot & persoonlijke verhalen

Bij de tentoonstelling hoort een audiotour. Met de audiotour duik je de diepte in, hoe heeft het in Duitsland zo ver kunnen komen? En hoe reageerde Nederland? Splinter Chabot leidt je mee het verhaal door en deelt wat hem hierin raakt in het heden en verleden.

Met dank aan

Deze tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt dankzij de financiële bijdragen van het V-fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, Mondriaan Fonds, Provincie Noord-Holland, Fundatie Van den Santheuvel-Sobbe, Stichting Koningsheide, Multi Tankcard, RI Sign & Print.

De tentoonstelling wordt gemaakt in samenwerking met o.a. Stichting Vergeten Slachtoffers, Cordaan, Perspekt Studio's en de Prinzhorn Collectie, Heidelberg.

Fragment uit de correspondentie van Klara van Aals, werkzaam bij de Joodse psychiatrische instelling het Apeldoornsche Bosch. Zij stierf op 5 februari 1943 in Auschwitz:

Lieve Aag, meiske schrik niet, maar vandaag gaan we foetsie. Waarheen weten we niet. Het is een en al chaos. Aag, denk je eens even in: vijftienhonderd mensen worden zomaar weggehaald en je weet niet wat er met je gaat gebeuren. Aagie, alles moet ik achterlaten, alleen het hoogstnoodzakelijke kan ik meenemen. Wat zal er van ons worden?

Informatie

De tentoonstelling 'Who Cares? Vergeten slachtoffers en verborgen helden van de zorg in WOII' is te zien van 30 november 2023 tot en met 15 september 2024 in Museum van de Geest | Amsterdam (Amstel 51, Amsterdam).

Noot voor de redactie

Geïnteresseerde media en persvertegenwoordigers zijn van harte uitgenodigd om de tentoonstelling 'Who Cares?' te bezoeken tijdens de perspreview op woensdag 29 november om 10.00 uur.

Neem contact op met Judith de Laat (Hoofd Marketing & Communicatie) of Esmée Perloy (Marketing) om jouw aanwezigheid te bevestigen, voor interviewverzoeken en overige vragen.

Judith de Laat: delaat@museumvandegeest.nl | 06- 28887348

Esmée Perloy: perloy@museumvandegeest.nl | 06 - 43053392